

DRUŠTVENO-POLITIČKE OSNOVE OPŠTENARODNE ODBRANE

Po bitnim društveno-političkim osnovama i karakteristikama, kao i tendencijama u praktičnoj materijalizaciji i transformaciji u sistemu organizovanja društva, opštenarodna odbrana predstavlja kvalitetno nov pristup u organizovanju društva za odbrambene funkcije. Reč je o takvoj društveno-političkoj koncepciji organizovanja društva za odbranu koja de facto znači razvijanje procesa čovekove emancipacije u kome čovek prestaje biti apstraktan građanin i »podanik otadžbine«. To je proces koji potvrđuje da čovek sve više dolazi do saznanja o potrebi organizovanja »sopstvene sile« kao društvene sile i kada ona prestaje biti podeljena između čoveka kao društvenog bića na jednoj, i političke sile, tj. države i njenog konstitutivnog elementa — vojne sile, na drugoj strani.

U stvari, radi se o procesu stvarnog podruštvljavanja otuđene vojne sile od čoveka i društva, ili, bolje rečeno o procesu podruštvljavanja odbrambenih poslova i pretvaranju odbrane u neposrednu funkciju društva. Radi se o težnji da svaki građanin aktivno učestvuje u odbrambenim pripremama, a u slučaju agresije, da prema sposobnostima posredno ili neposredno učestvuje u otporu agresoru i to ne samo u funkciji oružane odbrane, već kao nosioc i aktivni činioac celokupne odbrambene organizacije društva. Na taj način radni čovek kao udruženi proizvođač i upravljač opštim društvenim poslovima postaje neposredni upravljač u poslovima odbrane društvene zajednice.

Pri tome, valja naglasiti da, ako je i ukoliko je proces podruštvljavanja odbrambenih funkcija u sistemu tzv. etatističkog socijalizma samo pretpostavka i tendencija, za samoupravno socijalističko društvo podruštvljavanje odbrane, i u sklopu toga, i vojne sile, predstavlja jedan od bitnih uslova i načina konstituisanja samoupravnih odnosa. Bez vraćanja političke sile društvu, a time i odbrambene funkcije države, i sve dotle dok taj proces ne bude završen,

ne može se govoriti o slobodnom čoveku kao proizvođaču i upravljaču, ni o razvijenoj samoupravnoj socijalističkoj zajednici.

»Nemoguće je zamisliti ostvarivanje samoupravnih prava našeg radnog čoveka u oblasti ekonomskog, političkog, kulturnog i društvenog života, bez ostvarivanja takvih prava u oblasti odbrane«, rekao je drug Tito na proslavi 50-godišnjice Ljubljanskog Univerziteta.¹

Proces podružvljavanja odbrambenih funkcija, iako nije pronalazak, ni monopol socijalističkog društva, ali je zato njegovo imanentno svojstvo, ne odvija se izvan i nezavisno od postojećih istorijskih uslova. Konkretni istorijski uslovi u kojima se jedno društvo preobražava u pravcu socijalizma, kao što su: stanje i odnos snaga u svetu, naše mesto u tom odnosu snaga, stepen neposredne ugroženosti granica, obim i način angažiranosti nauke i tehnike, dostignuća u oblasti proizvodnje, posebno u proizvodnji ratne tehnike i sredstava za uništavanje, karakter mogućih ratnih dejstava, kao i unutrašnji društveno-politički, materijalni, socijalni i drugi uslovi — nameću i determinišu različite oblike organizovanja za odbranu.

Formalno uzevši, organizovanje samoupravnog socijalističkog društva za odbranu može u nekim svojim elementima imati — kao što je u našem primeru slučaj sa organizacijom operativne vojske — slične oblike organizovanja koji su karakteristični za vojnu silu klasnog društva. Međutim, suština nije u organizacionoj strukturi oružane sile. U pitanju je nov kvalitet, kako po društvenoj prirodi, tako i po vojnostrategijskim svojstvima odbrambenog organizovanja našeg samoupravnog društva. Upravo zbog toga želimo da ukažemo na neka osnovna svojstva, na društveni karakter i vojnostrategijsku funkciju vojne sile klasnih društvenih formacija.

U društvu podeljenom na klase, u uslovima eksploatacije jedne od strane druge klase, nemoguće je organizovati i usmeravati društvo, obezbediti određeni način proizvodnje i regulisati proizvodne odnose bez monopola vladajuće klase nad sredstvima fizičkog nasilja, bez monopola nad političkom silom, tj. državom i njenim konstitutivnim elementom — vojnom silom. U protivnom, kako je isticao Engels, »klase bi se u međusobnoj jalovoj borbi uništile«.

Monopol nad sredstvima i institucijama političke sile i oružanog nasilja u društvu podeljenom na klase, neizbežno dovodi do odvajanja vojne sile od društva, do njenog pretvaranja u silu iznad društva. Vojna sila dobija karakter ne samo potencijalnog, nego i aktivnog sredstva nasilja manjine nad većinom, radi ostvarivanja

¹ *Vojno delo*, »Samoupravni sistem i opštenarodna odbrana«, br. 1/70.

01
svojih interesa. U svemu tome, ljudi, građani, narod, kao da postoje jedino zato da vojnoj organizaciji obezbeđuju živu silu, koja u kalkulacijama vojnih štabova figurira jedino kao matematička jedinica snage i vojne moći. Odbrana je funkcija države i zasniva se isključivo ili pretežno na vojnoj sili, odnosno na snazi vojske.

U novije vreme ukazuje se potreba za većim angažovanjem ljudskih i materijalnih potencijala kako bi se snažne vojske mogle održavati, odnosno pripremiti i voditi rat. To znači da se materijalne potrebe za održavanje povećavaju, a same vojske se multipliciraju. Mnogi buržoaski sociolozi i teoretičari, pa i oni koji su protagonisti socijalizama etatističkog tipa, u masovnosti i kvantifikaciji armija XX veka vide željeni proces podruštvljavanja vojne sile, o kome su u svoje vreme pisali klasici marksizma-lenjinizma.

Buržoaski teoretičari tako postupaju rukovođeni neposrednim interesima klase kojoj i sami pripadaju, prikrivajući klasnu funkciju vojne sile. Drugi, pak, polaze od teorije da se podruštvljavanje vojne strukture socijalističkog društva iscrpljuje promenama u klasnom karakteru stajaće vojske, u rukovodećoj ulozi partije radničke klase, u vaspitno-obrazovnoj ulozi armije u društvu i sl.

Međutim, jedni i drugi, podređujući masovnosti armije organizaciju društva za odbranu pretvaranjem čoveka i njegovih asocijacija u objekat oružane sile, vide svojstva subjekta u političkoj sili — državi. Krajnja konsekvencija takvih gledanja na društvenu funkciju vojne sile jeste u tome da se ljudi pojavljuju i tretiraju kao bezlična, emorfna masa, koja egzistira i deluje isključivo po volji i svesti države kao jedinog stvarnog subjekta.

Implikacije teorija koje mistificiraju broj, masovnost i organizaciju vojske kao osnovni faktor vojne, odnosno odbrambene moći, u odnosu na društvo gde se vrši faktički proces razotuđivanja vojne sile i odbrane u celini, potpuno su jasne. Međutim valja napomenuti da ni Marksova vizija podruštvljavanja vojne sile kroz naoružani narod ne isključuje masovnost, kvantifikaciju kao elemente procesa podruštvljavanja. Ali, Marks masovnost uzima u dijalektičkom jedinstvu sa društvenom suštinom podruštvljavanja vojne sile i, u krajnjoj liniji, smatra je samo konstitutivnim elementom samoorganizovanja društva za odbranu.

Razume se da proces podruštvljavanja vojne sile nije moguće razmatrati izvan konkretnih društveno-istorijskih uslova, i to ne samo kada se radi o formama kroz koje se izvodi opšte »naoružavanje naroda« već i kada je reč o društvenoj suštini, materijalnim i drugim uslovima organizovanja društva za odbranu. Podvukao bih socijalističkog društva, jer je jedino ono u stanju da dosledno usme-

rava proces prevazilaženja svih oblika otuđivanja i da ostvari oslobađanje čoveka, naravno, ne bez teškoća, devijacija, konflikata i zastoja. Na kojoj etapi, u kojoj meri, kroz kakve oblike i kojim putevima će jedno društvo otpočeti i dovesti do kraja proces preobražaja u pravcu socijalizma, najneposrednije zavisi od dostignutih socijalističkih odnosa u bazi društva i sposobnosti (a može se slobodno tvrditi i zrelosti) subjektivnih snaga da se odlučno pređe na put stvaranja takvih društvenih odnosa, u kojima čovek postaje gospodar plodova svog rada i svih društvenih sila koje se na tim osnovama stvaraju i razvijaju.

Međutim, i samo socijalističko društvo, nastalo pobedom radničke klase u proleterskoj revoluciji, predstavlja prelaznu društveno-političku formaciju iz klasnog u besklasno društvo, u kojoj radnička klasa mora razrešavati još mnogobrojne klase i druge protivurečnosti, uključujući i sopstveno konstituisanje kao odlučujuće društvene snage. Kao mnogi drugi procesi i podruštvljavanje vojne sile i odbrane u celini ne postiže se prostim aktom dolaska radničke klase na vlast. U meri u kojoj je radnička klasa istorijski prinuđena (spoljni faktori, unutrašnji odnos snaga, svest masa i subjektivnih snaga, materijalno-tehnički uslovi, itd.) da se u učvršćivanju svojih pozicija služi »instrumentima« klasnog društva (državom, stajaćom vojskom itd.), u toj meri je proces podruštvljavanja vojne sile, odnosno u širem smislu podruštvljavanja odbrambene funkcije, »usporavan«, »zadržavan«, a, kao što naša iskustva govore, u ranoj fazi socijalističke izgradnje i »sprečavan«.

Prema tome, punu afirmaciju i realizaciju organizovanja društva za odbranu na načelima »naoružanog naroda«, odnosno opštenarodne odbrane, moguće je dosledno ostvariti jedino u razvijenim socijalističkim društvenim odnosima, tačnije, u samoupravnom i demokratskom socijalizmu. To je jedno od principijelnih pitanja socijalističke demokratije, kada se problem podruštvljavanja odbrambene funkcije javlja kao »linija razgraničenja« između etatiističko-birokratskog (administrativnog) socijalizma i samoupravnog, demokratskog i slobodnog socijalističkog društva. Preći tu liniju znači otvoriti proces realizovanja i materijalizacije potencijalnih ljudskih sloboda, koje socijalizam kao društveni sistem nosi u sebi.

Time se ne tvrdi, naravno, da je primena ideje opštenarodne odbrane moguća jedino u socijalističkom samoupravnom društvu. Istorija dokazuje da je njeno nastajanje i primena u odgovarajućem obliku moguća i u drugim društvenim uslovima. Ali, ipak, kao što praksa do danas pokazuje, do određenog stepena i pretežno kao funkcija države. Samoupravni društveni odnosi stvaraju optimalne

uslove za najdosledniju realizaciju ideje opštenarodne odbrane i to kako je mi shvatamo — kao neposrednu funkciju društva.

Iz iznetih osnovnih teorijskih načela moguće je izvući nekoliko opštih determinanti za konkretnu primenu vizije odbrambene organizacije društva na načelima »naoružanog naroda«, koje se nalaze i u osnovi naše koncepcije odbrane, i to podjednako kada je reč o opštenarodnoj odbrani kao političkom programu u oblasti priprema društva za odbranu, i kada se radi o konkretnim oblicima i formama našeg vojnog organizovanja. Te determinante su sledeće:

prva, karakter osnovnih i za društvenu zajednicu primarnih društveno-političkih i ekonomskih odnosa koji imaju za pretpostavku odgovarajući stepen razvitka proizvodnih snaga, ali i odgovarajuće stanje produkcionih odnosa;

druga, odnos i konstelacija političkih i vojnih snaga u svetu uopšte i posebno u regionalnim razmerama u istorijski datim okolnostima;

treća, karakter i način vođenja savremenih ratova i ratnih operacija, s obzirom na kvalitet i kvantitet borbene tehnike i naoružanja, koji najneposrednije deluju na sadržaj i obim vojnih priprema društva za odbranu i vojnostrategijsku funkciju vojne sile;

četvrta, sposobnost subjektivnog faktora i spremnost svesnih socijalističkih snaga da shvate i, što je značajnije, da usmere razvitak odbrambene strukture, u sklopu opšteg razvitka društva, u objektivno najprogresivnijem pravcu, tj. u pravcu samoupravnih, demokratskih i socijalističkih društvenih odnosa.

Svaka od navedenih determinanti zaslužuje posebnu analizu sa stanovišta naše koncepcije i sistema opštenarodne odbrane. Zbog ograničenog dometa jednog ovakvog razmatranja, ali još i više zbog činjenice da su svi preduslovi područstvljavanja odbrane i u tom sklopu i vojne sile u dijalektičkoj povezanosti, za posebnu analizu nema potrebe. Proces konstituisanja odbrane u nas na osnovama koncepcije opštenarodne odbrane ukazuje na uslovljenost realizacije svih napred navedenih faktora.

U daljem razmatranju daćemo odgovore na ova pitanja: Kakve su, zapravo, društveno-političke osnove opštenarodne odbrane? Po čemu je naša koncepcija organizovanja društva za odbranu kvalitativno nov pristup problemu odbrane i vojne organizacije društva?

Valja odmah napomenuti da naša koncepcija odbrane, mada u mnogo čemu nova i po svom društveno-političkom značaju nužna pretpostavka revolucionarnog preobražaja našeg društva na samoupravnim osnovama — ima svoje ishodište i neposredne istorijske iz-

Samoupravna organizacija društva
odbrambena organizacija naroda

vore u našoj narodnooslobodilačkoj borbi u drugom svetskom ratu. Zamisao, ideja, odnosno koncepcija opštenarodne odbrane, kako je istakao drug Tito na 9. kongresu SKJ — »je u stvari nastala još 1941. godine, kada je KPJ povelala naše narode u borbu protiv fašističkih okupatora i njihovih pomagača«. Odbrambena, odnosno vojna organizacija, kakvu smo imali u narodnooslobodilačkom ratu, bila je veoma rečit primer organizacije naoružanog naroda, koja se u tadašnjim uslovima ostvarivala samoorganizovanjem širokih slojeva svih naroda i narodnosti na prostoru Jugoslavije u nerazdvojnoj povezanosti sa novom narodnom vlašću, uz osnovni unutrašnji kvalitet da nikakva koncentracija vojne moći i njena upotreba za bilo kakve druge ciljeve, osim oslobodilačkih i revolucionarnih, nije bila moguća.

Taj proces samoorganizovanja za odbranu, začet i u velikom meri razvijen u ratu i oružanoj revoluciji, nakon oslobođenja morao je nužno biti »zadržan« u interesu obezbeđenja elementarnih uslova socijalističke izgradnje, kako onih u oblasti materijalne proizvodnje (obnova ratom opustošene zemlje), tako i u sferi društvenih odnosa. Objektivno taj proces nije bilo moguće dalje razvijati u uslovima kada smo se na unutrašnjem planu morali boriti za učvršćivanje vlasti radničke klase i njenog materijalnog položaja i u situaciji kada su međunarodne snage reakcije i kontrarevolucije neposredno vršile pritisak na našu zemlju, računajući pri tome ne samo na našu ekonomsku slabost i zaostalost, već i na ostatke unutrašnjih klasnih protivnika. Taj proces je morao biti »zadržan« i radi samog koncepta organizovanja društva za odbranu na načelima opštenarodnog otpora. Jer, za punu realizaciju tog koncepta, neophodno je stvoriti i unutrašnje (političke, materijalne, socijalne, moralne, itd.) i spoljne uslove. Naravno, na te uslove nismo čekali, već smo se borili za realizaciju odbrambene politike, polazeći od objektivnih uslova. Ni danas ne možemo tvrditi da imamo sve uslove u odgovarajućim dimenzijama. Međutim, istorijski posmatrano, može se reći da je sačuvan revolucionarni kontinuitet u organizovanju našeg društva za odbranu, bez obzira na zastoje i zadržavanja u određenom periodu posle oružane revolucije.

To znači da zamisao odbrane i sistem opštenarodne odbrane, koji na osnovama te zamisli izgrađujemo, u suštini znače nastavak započetog procesa u oružanoj revoluciji. Međutim, oni znače i proces samoorganizovanja našeg društva za odbranu, u kome sve aktivnosti odbrane, kao deo opštedruštvenih poslova, postaju neotuđiva funkcija udruženih proizvođača i njihove neposredne kontrole. »Opštenarodna odbrana predstavlja ostvarivanje postavki naučnog socijalizma o naoružanom narodu« ... »u uslovima kada samoupravljanje

predstavlja vladajući odnos i kada ne postoje realne unutrašnje snage koje bi mogle bez podrške izvana da ga ugroze», kaže se u Rezoluciji 9. kongresa SKJ.

Prema tome, društveno-političke osnove opštenarodne odbrane, kako je shvatimo i razvijamo, predodređene su i proizilaze iz karaktera našeg društvenog bića, odnosno iz njegove celokupne društveno-političke i ekonomske strukture i odnosa stvorenih u okvirima te strukture.

Opštenarodna odbrana zapravo odražava, odnosno prati dostignuti stepen razvoja našeg samoupravnog društva, ali je u isto vreme u skladu sa uslovima i potrebama daljeg razvitka društva na samoupravnim osnovama. Takva odbrana, odnosno način organizovanja društva za odbranu, što je ne samo briga svih društvenih subjekata, već i područje njihovog neposrednog odlučivanja i akcija, jedino odgovara društvenim odnosima zasnovanim na samoupravljanju. Bez takve suštine i takvog organizovanja odbrane ne samo da naš samoupravni društveni sistem ne bi bio potpun, već se objektivno ne bi mogao nesmetano i dosledno dalje razvijati.

~~*~~ Društveno-politički sistem i oblik organizovanja odbrane u njemu nalaze se u uzročno-posledičnoj relaciji.

Sistem odbrane utiče na unutrašnje tokove u društvu i to kako na ekonomske, tako i na ostale društvene procese. On može da koči unutrašnje procese, da predstavlja barijeru progresivnim trendovima kojima se društvo uputilo, ali, isto tako, da inicira, pomaže i podstiče napredne društvene procese.

Samoupravni karakter naše zajednice, kao njeno bitno i fundamentalno svojstvo, manifestuje se u oblasti opštenarodne odbrane kao pravo svih subjekata na neposrednu odbranu slobode, nezavisnosti i materijalnih tekovina socijalističke izgradnje. Atribut »opštenarodna odbrana«, koji se u praksi upotrebljava, kako bi se time istakao karakter i obim priprema društva za odbranu, u stvari označava samoupravnu suštinu opštenarodne odbrane, njenu identičnost sa osnovnim, opštim i pojedinačnim interesima svih struktura našeg samoupravnog društva.

Takav karakter opštenarodne odbrane posebno je naglašen i ugrađen u naš pravno-politički sistem. Naveo bih samo neke od regula koje to posebno ističu:

»Neotuđivo je pravo i dužnost naroda i narodnosti Jugoslavije, radnih ljudi i građana da štite i brane nezavisnost, suverenitet, teritorijalnu celokupnost i ustavom utvrđeno društveno-političko uređenje Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije« — istaknuto je u Amandmanu XLI našeg Ustava. I dalje, u Zakonu o narodnoj

odbrani se kaže da je »neotuđivo pravo svake radne i druge organizacije da mobilize sve svoje pripadnike i sve materijalne snage, radi odbrane svojih radnih ljudi i dobara i vršenja odbrambenih zadataka cele zajednice«, odnosno da je »pravo i dužnost svake društveno-političke zajednice da organizuje opštenarodnu odbranu i da neposredno rukovodi otporom . . .«

Ne ulazeći u pravno-političku analizu društvenog karaktera opštenarodne odbrane kao integralnog dela našeg društveno-političkog sistema, ipak je potrebno istaći sledeće.

Prvo, prava i dužnosti u oblasti narodne odbrane koja imaju subjekti našeg društva (građani, radne i druge organizacije i društveno-političke zajednice) — *javljaју se kao njihova izvorna prava i dužnosti, kao neotuđivi element i sastavni deo njihovih samoupravnih prava*. Radni ljudi i građani ta svoja prava i dužnosti ostvaruju u organizaciji udruženog rada, opštini, pokrajini, republici i federaciji.

Drugo, pored opšte usvojene pretpostavke da sistem socijalističkog, demokratskog samoupravljanja, koji omogućava najšire, u krajnjim konsekvencama i najefikasnije izvršavanje svih odbrambenih priprema u miru, vođenje oružane borbe i pružanje drugih raznovrsnih oblika otpora u ratu, ne isključuje već naprotiv *pretpostavlja jedinstvo zamisli i programa pripremnih mera u oblasti odbrane*, kako na nivou opštine tako i širih društveno-političkih zajednica. Nadležnosti širih društveno-političkih zajednica u oblasti odbrane proizvod su izvedenih, odnosno prenesenih prava osnovnih subjekata društva na šire asocijacije i zajednice u *interesu onih poslova koji se moraju zajednički obavljati da bi bila obezbeđena maksimalna efikasnost celokupnog sistema odbrane*. U tom kontekstu utvrđene su i nadležnosti federacije, odnosno njenih organa, koje se izražavaju u obavezi da izgrađuju osnove jedinstvenog sistema opštenarodne odbrane, da se staraju o njegovoj realizaciji i da ostvaruju vrhovno komandovanje oružanim snagama SFRJ.

Treće, socijalističke republike i pokrajine i uže društveno-političke zajednice neposredni su nosioci poslova i organizatori svih priprema narodne odbrane na svojim područjima, sem, razume se, onih poslova koji se u zajedničkom interesu ostvaruju preko organa federacije. Socijalističke republike i pokrajine, a u principu i uže društveno-političke zajednice — *komune, u ratu rukovode svenarodnim otporom na svojoj teritoriji i to kako oružanom borbom, tako i svim drugim vidovima otpora agresoru*. Obe ove funkcije su u skladu sa jedinstvenim osnovama sistema i planova odbrane čitave zemlje, odnosno u skladu sa opštom idejom i politikom odbrane *dogovorenom i utvrđenom* na nivou federacije.

Četvrto, organizacije udruženog rada, kao temeljne ćelije neposrednog samoupravljanja u našem društvu, komune, kao osnovne društveno-političke zajednice u okviru kojih se ostvaruju zajednički interesi radnih ljudi i građana, socijalističke republike, kao šire društveno-političke zajednice i SFRJ, kao zajednica ravnopravnih naroda i narodnosti, kao zajednica njihovih država, istovremeno su i samostalni i jedinstveni faktori sistema narodne odbrane. Upravo to opštenarodnoj odbrani daje kvalitativno nov smisao i sadržaj i nove dimenzije do sada nepoznate u svetu.

Peto, svi osnovni faktori društva, od organizacije udruženog rada do republike, imaju pravo da obrazuju jedinice i štabove narodne odbrane. Teritorijalna odbrana, kao najmasovniji deo oružanih snaga i nosilac masovnog oružanog i ostalih oblika otpora, jeste optimalan oblik samoorganizovanja naroda u naoružane odrede i izraz je samoupravnog organizovanja oružane sile.

Preko teritorijalne odbrane vrši se proces preobražaja tradicionalne vojne organizacije u naoružani narod. Snaga teritorijalne odbrane i njena društvena suština upravo leže u tome što se neposredno organizuje u društvenoj bazi i što je integrisana u društveni sistem na svim nivoima. Međutim, teritorijalna odbrana se ne svodi samo na jedinice i štabove i na oružani oblik otpora, već treba da na odgovarajući način obuhvata i sve ostalo stanovništvo, da sadrži i razvija sve oblike otpora od oružanog do pasivnog.

Šesto, načelo jedinstvenih osnova planova i pripremnih mera u oblasti narodne odbrane, koje proizilaze iz načela samoupravnog društvenog dogovora subjekata naše zajednice na pitanjima od zajedničkog interesa, opredelilo je specifičan položaj JNA kao vojne operativne komponente u sklopu sistema opštenarodne odbrane. Po svom položaju u našem sistemu ona se javlja kao zajednička oružana sila svih naroda i narodnosti i svih radnih ljudi i građana Jugoslavije, ali sa primarnom ulogom i namenom da, permanentnom borbenom gotovošću u miru i dejstvima u slučaju agresije, stvori uslove za uspešan prelazak na ratno stanje svih komponenata i faktora narodne odbrane. Njen položaj, kao relativno samostalne i po formi organizovanja klasične vojne organizacije, predodređen je i karakterom tehnike i naoružanja kojim je opremljena, a kojom je moguće ovladati jedino kroz specijalnu obuku. Na njen položaj utiče i karakter vođenja savremenih vojnih operacija i stalno prisustvo borbeno spremnih vojnih formacija na širem geostrategijskom prostoru kome pripada i naša zemlja.

Međutim, treba naglasiti da njena snaga, nasuprot moći eventualnog agresora, može doći do izražaja samo u sklopu opšteg siste-

ma odbrane kakav izgrađujemo. Jer, na primer, 1.000 tenkova ili određena količina druge savremene borbene tehnike, nema u svakom sistemu odbrane istu vrednost. Svima je jasno da se Jugoslavija samo operativnom vojskom, kakvu po svojim demografskim i materijalno-tehničkim resursima može imati, ne može uspešno i dugotrajno suprotstavljati savremenom agresoru. Ali, sistemom opštenarodnog otpora, u kome je operativna vojska jedan od segmenata, čije se snage dejstvom ostalih segmenata multipliciraju, suprotstavljanje može biti efikasno i dugotrajno, što je za odvracanje savremene agresije od primarnog značaja.

Uostalom, istorija ratova, posebno oslobodilačkih, antikolonijalnih i revolucionarnih, pokazuje da su u njima, po pravilu, pobeđivale one snage čija je društvena baza bila šira. Na otporu koji se zasnivao na širem i egzistencijalnijem društvenom interesu i organizaciji, lomile su se snage nadmoćnijeg agresora ili porobljivača, čak i u uslovima kad su tehničke i neke druge prednosti bile na njegovoj strani. Najnovija istorija puna je takvih primera.

Sedmo, naš sistem odbrane na najadekvatniji način izražava politiku nezavisnosti i nesvrstanosti, odnosno neuključivanja u postojeće vojno-političke saveze i blokove. I na osnovu ove činjenice mi smo upućeni na sopstvene snage i na maksimalno korišćenje svih potencijala (ljudskih, materijalnih i vojnih) za jačanje snage odbrane. Takva orijentacija nas, međutim, ne lišava saveznika, ni podrške OUN, prijatelja i progresivnih snaga u svetu. Naprotiv, ona nam stvara velike mogućnosti u tom pravcu.

Izgrađen sistem opštenarodne odbrane deluje, pre svega, kao snažan faktor odvracanja agresije. To i jeste njegova primarna funkcija. Zato smo u uvodnom delu Zakona o narodnoj odbrani zapisali: »Ukoliko je odbrambena sposobnost samoupravnog društva i pripremljenost zemlje za vođenje opštenarodne odbrane veća, utoliko je manja mogućnost i opasnost od agresije. Stoga, jačanje odbrane predstavlja bitnu sadržinu naše politike mira i ravnopravne saradnje. Braneći odlučno svoj samoupravni put u socijalizam, Socijalistička Jugoslavija istovremeno izražava svoje internacionalističke obaveze u izgrađivanju besklasnog društva, društva bez agresije i ratova«.

Optimizacija naše odbrambene moći moguća je jedino daljim razvojem i stalnim kvalitetnim usavršavanjem sistema opštenarodne odbrane na osnovama utvrđene koncepcije. I to ne samo u interesu odvracanja spoljnih opasnosti i efikasne odbrane u slučaju agresije već i u interesu odbrane tekovina naše revolucije i u interesu daljeg razvoja samoupravnih odnosa u našem društvu.

Najveća opasnost za snagu i efikasnost opštenarodne odbrane bila bi zastajanje ili ostajanje na postignutim rezultatima u teoretiskom i praktičnom pogledu. Neophodna su nova istraživanja, smela pronicanja u dubinu stvari, otkrivanja novih saznanja i rešenja. Zato je neophodno što veće angažovanje nauke i svih stvaralaca da bi se došlo do novih saznanja i do celovito oblikovane doktrine opštenarodne odbrane, a u praksi do konzistentnog i uigranog sistema opštenarodne odbrane, koji će u pravom smislu reći proizilaziti iz suštine novih društvenih odnosa.

Snaga ideje opštenarodne odbrane je u njenoj otvorenosti za sve snage u našem društvu koje stoje na pozicijama borbe za razvoj samoupravnog socijalizma. Toj ideji je stran svaki šematizam, koji bi sputavao inicijative u pravcu pronalaženja i prihvatanja još boljih i odbrambeno efikasnijih rešenja. Ona čitavim svojim duhom upravo i podstiče iznalaženje novog. Njoj je immanentno bogatstvo razlika u realizaciji osnovnih principa, kao stalan razvoj tih principa usklađen sa objektivnim kretanjima, daljim razvojem društveno-ekonomskog i političkog sistema i materijalnim mogućnostima društva. Sve to treba da podstiče dalji proces podruštvljavanja odbrane. Međutim, faktički proces podruštvljavanja odbrane, kao uostalom i kod drugih od društva još uvek otuđenih funkcija, ići će u onoj meri u kojoj će se menjati produkcionni odnosi u društvu, u kojoj će samoupravni odnosi postajati vladajući odnosi u svim društvenim sferama i na svim nivoima, i u kom stepenu će ti odnosi postajati efikasniji i u materijalnoj i društveno-političkoj sferi. Druga faza ustavnih promena i aktivnost na području daljeg razvoja društveno-ekonomskog i političkog sistema sigurno će predstavljati značajan korak u pravcu kvalitetnih promena i u sistemu odbrane.

Iz svega izloženog sledi ovaj kratak zaključak: društveno-politički karakter opštenarodne odbrane upravo leži u činjenici da se celokupno samoupravno biće našeg društva i svi njegovi delovi istovremeno javljaju i kao faktori odbrane. U tome i jeste, odnosno mora da bude, neizmerljiva snaga takvog sistema odbrane.

General-pukovnik
Ivan DOLNIČAR